

Kantin etiikan perusajatukset

Etiikan johdantokurssi

Petra Kosonen

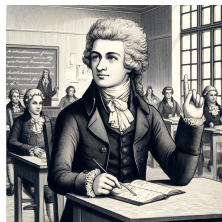
1. Johdanto
  2. Kategorinen imperatiivi
  3. Kategorisen imperatiivin soveltaminen
  4. Ongelmia Kantin etiikassa
- Lähteet

Oppimistavoitteet

Luennon lopussa osaat

1. kuvata kategorisen imperatiivin.
2. muodostaa eettisen maksimin.
3. kertoa kolme ongelmaa Kantin etiikassa.

Johdanto

Immanuel Kant

- ▶ Kuka oli Immanuel Kant?
- ▶ Saksalainen filosofi.
- ▶ Eli vuosina 1724 – 1804.
- ▶ Yksi länsimaisen filosofian vaikutusvaltaisimmista ajatteliijoista.
- ▶ Julkaisu tunnetuimmat näkemyksensä etiikasta teoksessa Moraalin metafysiikan perustus (1785).

- ▶ Kantin eettinen teoria kuuluu deontologiseen eli velvollisuusetiikan suuntaukseen.¹
- ▶ Kantin mukaan teon moraalinen arvo ei perustu sen tuottamaan kokonaishyötyyn (utilitarismi) vaan teon motivaatioon.
- ▶ Eettisesti hyvä teko tehdään velvollisuudesta universaalia moraalilakia kohtaan.
- ▶ Teon mahdollisesti tuottamilla epätoivotuilla seurauksilla ei ole vaikutusta sen eettisyyteen.

---

¹Nämä luentokalvot perustuvat artikkeliin Kannisto (2007). Lue lisää myös artikkelista Johnson and Cureton (2022).

Vapaus

- ▶ Kantin eettisen järjestelmän perusta on vapaus: vain vapaita olentoja voidaan pitää eettisesti vastuussa.
- ▶ Jos en olisi voinut toimia toisin tietyssä tilanteessa, en olisi vastuussa toiminnastani.
- ▶ En ole vastuussa siitä, että noudatan fysiikan lakeja, enkä olisi vastuussa siitä jos joku hallitsisi mieltäni telepaattisesti.

Hyvä tahto

- ▶ Kantin mukaan moraalilain on perustuttava johonkin, jolla on itseisarvoa eikä pelkästään välinearvoa (eli arvoa jonkin toisen tavoitteen saavuttamiseksi).
- ▶ Kant argumentoi, että tämä perusta ei voi olla mikään muu kuin hyvä tahto.
- ▶ Tahdon Kant puolestaan määrittelee kykynä toimia periaatteiden mukaan.
- ▶ Kun mikään ulkopuolinen voima ei häiritse tätä kykyä, tahto on autonominen eli kykenevä määräämään omat lakinsa.

Hyvä tahto

- ▶ Eettinen velvollisuus on siis tahdon velvollisuutta omaa autonomiaansa kohtaan: tahdon johdonmukaisuutta noudattaa asettamiaan lakeja.
- ▶ Hyvä teko on tehty puhtaasti hyvään tahtoon perustuen eikä sillä pyritä saavuttamaan mitään toista tavoitetta (esim. onnellisuutta tai suurinta yleistä hyvää).
- ▶ Kant myös sanoo, että velvollisuus perustuu kunnioitukselle moraalilakia kohtaan.

1. osan tiivistelmä

- ▶ Kantin eettinen teoria kuuluu velvollisuusetiikan suuntaukseen.
- ▶ Sen eettisen järjestelmän perusta on vapaus.
- ▶ Hyvä teko on tehty puhtaasti hyvään tahtoon perustuen.

Kategorinen imperatiivi

Kategorinen imperatiivi

- ▶ Kant argumentoi, että moraalin tärkein periaate on “kategorinen imperatiivi”.
- ▶ Kant kuvaili kategorista imperatiivia objektiiviseksi, järjellisesti välttämättömäksi ja ehdottomaksi periaatteeksi, jota meidän on noudatettava.
- ▶ Kantin mukaan kaikki yksityiskohtaisemmat moraalin vaatimukset oikeutetaan tällä periaatteella.
- ▶ Epäeettisesti toimiva henkilö toimii Kantin mukaan irrationaalisesti, koska hän rikkoo kategorista imperatiivia.

Hypoteettinen vs. Kategorinen imperatiivi

- ▶ Kantin kutsuu moraalilain eettistä käskyä kategoriseksi imperatiiviksi, koska se velvoittaa ehdottomasti.
- ▶ Tämä on eri asia kuin ehdollisesti velvoittavat hypoteettiset imperatiivit.
- ▶ Hypoteettiset imperatiivit ovat muotoa “jos haluat X:ää, tee Y”.
- ▶ Kategorinen imperatiivi on muotoa “tee X”.

Hypoteettinen imperatiivi

“Jos haluat X:ää, tee Y.”

“Jos haluat päästä hyvään kuntoon, käy juoksulenkeillä.”

Kategorinen imperatiivi

“Tee X.”

“Käy juoksulenkeillä.”

Ensimmäinen muotoilu

- ▶ Kantin mukaan on olemassa vain yksi kategorinen imperatiivi, sillä kategorinen imperatiivi on riippumaton muista tekijöistä.
- ▶ Kant esittää kolmesta viiteen eri muotoilua kategoriselle imperatiiville, mutta sanoo näiden olevan yhtäpitäviä.

Ensimmäinen muotoilu ('Yleisen luonnonlain muotoilu'):

“Toimi vain sellaisen maksimin mukaan, jonka voit samalla toivoa tulevan yleiseksi laiksi.”

- ▶ Maksimi tarkoittaa subjektiivista toimintaperiaatetta.
- ▶ Tämän säännön mukaan, kun toimit jonkin periaatteen mukaisesti, sinun tulisi aina miettiä voisitko toivoa kaikkien olevan velvoitettuja toimimaan kyseisen periaatteen mukaisesti.

Toinen muotoilu ('Ihmisyden muotoilu'):

"Toimi siten, että käytät ihmisyyttä, on se sitten omassasi tai jonkun toisen persoonassa, aina samaan aikaan päämääränä, ei koskaan pelkästään välineenä."

- ▶ Persoona on Kantin filosofiassa keskeinen, sillä persoonallisuus erottaa ihmiset eläimistä, jotka eivät ole moraalilain alaisia.
- ▶ Kant yhdistää persoonan järkeen ja tahtoon (joka on käytännöllistä järkeä).
- ▶ Koska etiikan perusta on hyvä tahto, joka on hyvä riippumatta ulkoisista tekijöistä, en voi kohdella toisten tahtoa pelkästään välineenä, sillä näin tehdessäni alistaisin sen satunnaisille tekijöille.

Kolmas muotoilu ('Autonomian muotoilu')

“Toimi siten, että tahtosi voisi maksiiminsa kautta samalla pitää itseään universaalien lain asettajana.”

- ▶ Tämä muotoilu on samankaltainen kuin ensimmäinen muotoilu, mutta se keskittyy asemaamme universaalien lakien säätäjinä enemmän kuin universaalien lakien seuraajina.

Neljäs muotoilu ('Päämäärien valtakunnan muotoilu'):

“Jokaisen rationaalisen olion on toimittava ikään kuin hän olisi maksiimiensa mukaisesti aina samalla lakiasäätävä jäsen universaalissa päämäärien valtakunnassa.”

- ▶ Päämäärien valtakunta tarkoittaa eettisten subjektien muodostamaa ideaaliyhteisöä, jossa jokainen on saavuttanut tahdon autonomian.
- ▶ Kantin mukaan tällaisessa valtakunnassa jokainen on yhtä aikaa hallitsija (lainsäätävä) ja alamainen (lakia noudattava).
- ▶ Tämän muotoilun intuitiivinen ajatus on, että moraalinen velvollisuutemme on toimia vain periaatteiden mukaisesti, jotka voisivat saada hyväksynnän täysin rationaalisten toimijoiden yhteisöltä.

- ▶ Kantin mukaan nämä kategorisen imperatiivin eri muotoilut ovat yhtäpitäviä.
- ▶ Yksinkertaisin tulkinta tästä väitteestä on, että kunkin muotoilun seuraaminen tai soveltaminen synnyttäisi ainoastaan samat velvollisuudet (Allison, 2011).
- ▶ Näin ollen Universaalien lain muotoilu synnyttää velvollisuuden tehdä X , jos ja vain jos Ihmisyden muotoilu synnyttää velvollisuuden tehdä X (ja niin edelleen muiden muotoilujen kohdalla).
- ▶ Toisin sanoen ihmisyyden kunnioittaminen päämääränä itsessään ei voisi koskaan johtaa toimimaan maksimien mukaan, jotka synnyttäisivät ristiriidan, kun ne universalistetaan, ja päinvastoin.

2. osan tiivistelmä

- ▶ Kantin mukaan moraalin tärkein periaate on kategorinen imperatiivi.
- ▶ Kant kutsuu moraalilain eettistä käskyä kategoriseksi imperatiiviksi, koska se velvoittaa ehdottomasti.
- ▶ Kant esittää kolmesta viiteen eri muotoilua kategoriselle imperatiiville, mutta sanoo näiden olevan yhtäpitäviä.

Kategorisen imperatiivin soveltaminen

Kategorisen imperatiivin soveltaminen

- ▶ Kategorisen imperatiivin soveltaminen on haastavaa.
- ▶ Tarkastellaan sen ensimmäistä muotoilua.

Ensimmäinen muotoilu:

“Toimi vain sellaisen maksimin mukaan, jonka voit samalla toivoa tulevan yleiseksi laiksi.”

Eettisen maksiimin muodostaminen

1. Muotoile maksiimi eli sääntö, jota oma toiminta noudattaa.
2. Muuta tämä maksiimi yleiseksi laiksi.
3. Pohdi onko tämän maksiimin seuraaminen käsitettävissä ristiriidattomasti maailmassa, jossa tämä laki pätee.
4. Pohdi voiko tätä lakia tahtoa yleiseksi laiksi.

Tuleeko aamupalalla syödä muroja?

- ▶ Pohditaan voisiko seuraava olla eettinen maksiimi: Aamupalalla on aina syötävä muroja.
- ▶ Tällainen maailma on helppo kuvitella, joten maksiimi ei johda ristiriitaan.
- ▶ Emme kuitenkaan tahtoisi tällaista sääntöä yleiseksi laiksi, jota kaikkien on noudatettava.

“Aamupalalla on aina syötävä muroja.”

Ei muodosta ristiriitaa.

Mutta ei voi tahtoa yleiseksi laiksi.

OK olla syömättä muroja aamupalalla.

Murojen syöminen aamupalalla epäeettistä?

- ▶ Murojen syöminen aamupalalla ei myöskään ole epäeettistä, sillä emme myöskään toivoisi maksiimin negaatiota yleiseksi säännöksi. Se on siis moraalisesti yhdenmukainen sääntö.
- ▶ Kyseessä on eettinen ongelma vain jos sääntö tai sen negaatio (mutta ei molemmat) soveltuu yleiseksi laiksi.

“Aamupalalla *ei saa* syödä muroja.”

Ei muodosta ristiriitaa.

Mutta ei voi tahtoa yleiseksi laiksi.

OK syödä muroja aamupalalla.

Muiden onnellisuuden edistäminen

- ▶ Pohditaan seuraavaksi voisiko muiden onnellisuuden edistäminen olla eettinen maksiimi.
- ▶ Tämä laki on helppo käsittää eikä se johda ristiriitaan.
- ▶ Sellainen maailma, jossa kaikki pyrkisivät edistämään toisten onnellisuutta on myös (ilmeisesti) tahdottava.
- ▶ Maksiimin negaatio taas ei ole tahdottava.
- ▶ On siis moraalisesti oikein edistää muiden onnellisuutta.

“Edistä
muiden
onnellisuutta.”

Ei muo-
dosta
ristiriitaa.

Voi
tahtoa
yleiseksi
laiksi.

Moraalisesti
oikein
edistää
muiden on-
nellisuutta.

Lupauksen tekeminen

- ▶ Otetaan vielä kolmas esimerkki: Lupauksen tekeminen aikomatta pitää sitä.
- ▶ Kuvitellaan maailma, jossa kaikkien tulisi aina toimia tämän lain mukaisesti.
- ▶ Tällaisessa maailmassa lupausten pitäminen olisi mahdotonta, sillä jos kukaan ei pitäisi lupauksia, niin kukaan ei uskoisi niitä.
- ▶ Tämä maksiimi johtaa siis ristiriitaan.

“Tee lupaus
aikomatta
pitää sitä.”

Lupausten
pitäminen
mahdotonta.

Väärin tehdä
lupaus
aikomatta
pitää sitä.

Pohdi vierustoverin kanssa

- ▶ Keksi seuraavaksi vierustoverin kanssa yksi eettinen maksiimi ja yksi moraalisesti yhdenmukainen sääntö.

Eettisen maksiimin muodostaminen

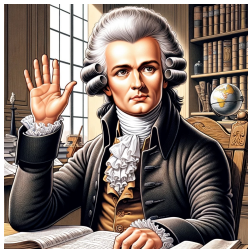
1. Muotoile maksiimi eli sääntö, jota oma toiminta noudattaa.
2. Muuta tämä maksiimi yleiseksi laiksi.
3. Pohdi onko tämän maksiimin seuraaminen käsitettävissä ristiriidattomasti maailmassa, jossa tämä laki pätee.
4. Pohdi voiko tätä lakia tahtoa yleiseksi laiksi.

3. osan tiivistelmä

- ▶ “Aamupalalla on aina syötävä muroja” ei ole eettinen maksiimi, koska emme tahtoisi tällaista sääntöä yleiseksi laiksi.
- ▶ “Edistä muiden onnellisuutta” on eettinen maksiimi, koska se ei muodosta ristiriitaa ja voimme tahtoa sen yleiseksi laiksi.
- ▶ “Anna lupaus aikomatta pitää sitä” ei ole eettinen maksiimi, koska se johtaa ristiriitaan.

Kysymyksiä?

Ongelmia Kantin etiikassa

Valehtelu

- ▶ Kantin etiikka selviää huonosti erilaisista eettisistä dilemmoista. Tässä esimerkki:
- ▶ Tunnettu murhaaja tulee luoksesi ja kysyy ystäväsi sijaintia murhatakseen hänet.
- ▶ Tuleeko sinun kertoa totuus?
- ▶ Kant: Koska valehtelu on aina väärin, tulee sinun kertoa ystäväsi sijainti.
- ▶ Monet pitävät tätä osoituksena Kantin etiikan epäonnistumisesta.

Mahdollisia vastauksia

- ▶ Kantin puolesta on esitetty erilaisia vastauksia.
- 1. Ehkä sinulla on oikeus kieltäytyä vastaamasta.
  - ▶ Mutta kysymykseen vastaamatta jättämistä ei voi toivoa yleiseksi laiksi.
- 2. Ehkä on olemassa sääntöjen hierarkia, jonka vuoksi sinun on valittava pienin paha, jolloin murhassa avustaminen olisi suurempi synti kuin valehteleminen.
  - ▶ Mutta tämä vaikuttaa uhkaavan Kantin etiikan yhtenäisyyttä, sillä kategorisen imperatiivin antamien sääntöjen ei kuuluisi olla ristiriidassa.
- 3. Ehkä sinun on otettava vastuu vain omista teoistasi eikä ole sinun asiiasi mitä muut tekevät antamillasi tiedoilla.
  - ▶ Mutta tämä vaikuttaa hyvin egoistiselta periaatteelta.

Lakien yleisyys

- ▶ Toinen ongelma Kantin etiikassa koskee kategorisessa imperatiivissa esiintyviä maksiimin ja lain käsitteitä.
- ▶ Milloin laki on riittävän yleinen?
- ▶ Voitaisiinko edellinen ongelma ratkaista höllentämällä sääntöä “et saa valehdella” säännöksi “et saa valehdella ellei...”?
- ▶ Kategorinen imperatiivi antaa eri tuloksia riippuen maksiimin yleisyydestä.
- ▶ Missä määrin minun pitää pyrkiä edistämään muiden onnellisuutta? Vain silloin ku se sopii muuhun elämäni, vai onko minun käytettävä jokainen hetki tähän?

Eettisten subjektien määrittäminen

- ▶ Kolmas ongelma Kantin etiikassa liittyy eettisten subjektien määrittämiseen.
- ▶ Eettinen subjekti on aina persoona (ja päinvastoin).
- ▶ Tämä määritelmä sulkee esimerkiksi eläimet eettisten veloitteiden ulkopuolelle: emme voi velvoittaa eläimiä eettisesti, mutta meillä ei myöskään ole eettisiä velvoitteita eläimiä kohtaan.

4. osan tiivistelmä

- ▶ Kantin mukaan valehtelu on väärin myös silloin, kun totuuden kertominen johtaa todella huonoihin seurauksiin.
- ▶ Kategorinen imperatiivi antaa eri tuloksia riippuen maksimin yleisyydestä.
- ▶ Kantin eettisten subjektien määrittely sulkee esimerkiksi eläimet eettisten velvoitteiden ulkopuolelle.

Keskustele

- ▶ Keskustelkaa 3–4 hengen ryhmissä siitä, ovatko Kantin etiikan ongelmat ylitsepääsemättömiä.
- ▶ Mikä on paras argumentti Kantin etiikkaa vastaan? Onko sille hyvää vasta-argumenttia?

Tiivistelmä

- ▶ Kantin eettinen teoria kuuluu deontologiseen eli velvollisuusetiikkaan.
- ▶ Eettisesti hyvä teko tehdään velvollisuudesta universaalia moraalilakia kohtaan.
- ▶ Kantin mukaan moraalin tärkein periaate on kategorinen imperatiivi.
- ▶ Ongelmia Kantin etiikassa:
  1. Valehtelu on aina väärin.
  2. Epäselvää kuinka yleisiä lakien tulisi olla.
  3. Eettisten subjektien määrittäminen.

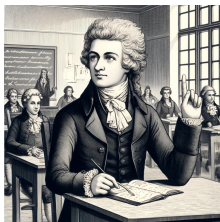
Kategorinen imperatiivi:

Toimi vain sellaisen maksimin mukaan, jonka voit samalla toivoa tulevan yleiseksi laiksi.

Oppimistavoitteet

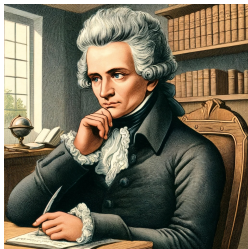
Luennon lopussa osaat

1. kuvata kategorisen imperatiivin.
2. muodostaa eettisen maksimin.
3. kertoa kolme ongelmaa Kantin etiikassa.

Kysymyksiä

- ▶ Tulkaa kysymään jos jäi mieleen kysymyksiä.

Kiitos!

Lähteet I

Allison, H. (2011), *Kant's Groundwork for the Metaphysics of Morals: A Commentary*, Oxford University Press, Oxford.

Johnson, R. and Cureton, A. (2022), Kant's Moral Philosophy, in E. N. Zalta and U. Nodelman, eds, 'The Stanford Encyclopedia of Philosophy', Fall 2022 edn, Metaphysics Research Lab, Stanford University.

Kannisto, T. (2007), 'Kant: Etiikka'.

URL: <https://filosofia.fi/fi/ensyklopedia/kant-etiikka>